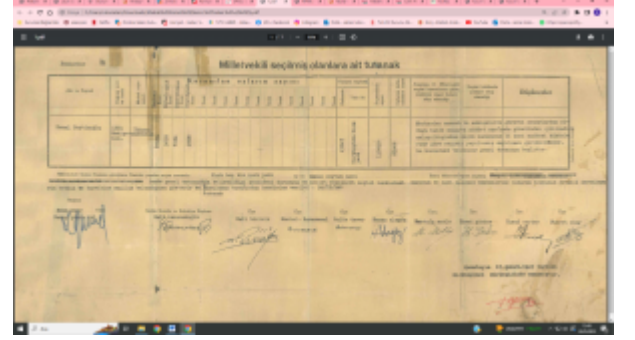

Kemal Zeytinoğlu (1911-1959)

Türk Siyasetçisi, Yüksek Mimar ve Mühendis.

1911 yılında Kütahya ilinin Tavşanlı ilçesinde doğmuştur. Babası Mahmut Bey, annesi Meryem Münire Hanım'dır. 1936 yılında İstanbul Yüksek Mühendis Okulu Yol-Köprü İhtisas Şubesinden mezun olmuştur. Askerlik görevinin ardından doktora öğrenimi için yurt dışına gitmiş ve 1939 yılında doktora tahsili nedeniyle Avusturya'daki Viyana Yüksek Mühendislik Okulunda bulunmuştur. Yurda döndükten sonra Eskişehir'de yol ve köprü mühendisi olarak çalışmıştır. 1946 seçimleri öncesinde Askeri Mıntıka Komutanlığı 8. Şubesi Yüksek Mimar ve Mühendisi olarak görev yapmaktadır.

Bazı resmi kaynaklarda 1946 Milletvekili Genel Seçiminin ardından daha sonra yapılan ara seçimde Demokrat Parti adına Eskişehir Milletvekili olarak mecliste yer aldığı belirtilmişse de Kemal Zeytinoğlu ara seçimde değil 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan milletvekili genel seçiminde milletvekili seçilmiştir. Ancak Kemal Zeytinoğlu'nun milletvekilliği sorun olmuştur. TBMM'nin 13 Haziran 1946 tarihinde seçimlerin yenilenmesi kararı almasının ardından 6 gün sonra, 19 Haziran 1946 tarihinde Zeytinoğlu, görev yaptığı Eskişehir Askeri Mıntıka Komutanlığı emrindeki

yüksek askeri mühendislik görevinden istifa etmiş ve Demokrat Partiden milletvekili adayı olarak seçime katılmıştır. 21 Temmuz'da yapılan genel seçimde 45.047 oyla en çok oy olan 4. Aday olarak Eskişehir Milletvekili seçilmiştir. Ancak Kemal Zeytinoğlu'nun milletvekilliği sorun olmuştur. Zeytinoğlu'nun askeri personel mi, sivil personel mi olduğuna dair tartışma yaşanmıştır. Yürürlükteki Seçim Kanununun 11. Maddesi gereğince seçim kararının alınmasının ardından sivil kamu görevlilerinin 3 gün içinde, askeri personelin ise 10 gün içinde görevlerinden istifa etmesi gerekmektedir. Vali Danış Yurdakul ile Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı Sait Karamanoğlu başkanlığındaki Eskişehir İl Seçim Kurulu Zeytinoğlu'nun sivil memur olduğu ve 3 gün içinde görevinden istifa etmesi gerekirken 6 gün sonra görevinden ayrıldığı gerekçesiyle Kemal Zeytinoğlu'nun milletvekilliğini geçersiz saymıştır. Kemal Zeytinoğlu ve Demokrat Parti Eskişehir İl Başkanlığı 30 Temmuz 1946 tarihinde itiraz etmişlerse de İl Seçim Kurulu, bu itirazları yerinde bulmamıştır. Kurul, Kemal Zeytinoğlu'nun yerine Cumhuriyet Halk Partisi adayı Mehmet Yavuz Abadan'ın Eskişehir Milletvekili seçildiğine dair 5 Ağustos 1946 tarihli seçim tutanağını meclise göndermiştir. Tartışmalar ve itirazlar meclise taşınmış ve Meclis Tutanakları İnceleme Komisyonu konuyu Hazırlama Komisyonuna havale etmiştir. Dosyadaki evrakların incelenmesinin ve Mehmet Yavuz Abadan'ın dinlenmesinin ardından Meclis Hazırlama Komisyonunun 9 Kasım 1946, Tutanakları İnceleme Komisyonunun 3 Aralık 1946 tarihli raporlarında Kemal Zeytinoğlu'nun seçim kanununa aykırı davrandığı belirtilmiş ve milletvekilliğinin reddi talep edilmiştir.

Tartışmalar devam ederken Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekili Mehmet Yavuz Abadan, 11 Kasım 1946 Pazartesi günü meclis başkanlığına verdiği bir önerge ile Seçim Kanununun 11. maddesinin uygulanmasından doğan tereddütleri ortadan kaldırmak ve halk iradesinin bir kere daha belirmesine imkân vermek amacıyla milletvekilliğinden çekildiğini bildirmiştir. Önerge 6 Aralık 1946 tarihinde kabul edilmiştir. Kemal Zeytinoğlu 30 Aralık 1946 tarihinde TBMM'de and içerek milletvekilliği görevine başlamıştır. 17 Şubat 1947 tarihli meclis oturumunda Eskişehir Milletvekilliğine seçilen Kemal Zeytinoğlu'na ait seçim tutanağının gönderildiğine dair Başbakanlık tezkeresi ve Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu görüşülmüş, yapılan oylamada Meclis Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu reddedilirken, seçim

tutanağı kabul edilmiştir. Böylece tartışmalı bir sürecin ardından Kemal Zeytinoğlu'nun milletvekilliği ile ilgili tartışmalar son bulmuştur.

VIII. Dönem TBMM'de Anayasa Komisyonu, Ulaştırma Komisyonu ve Bayındırlık Komisyonu, Şeker, Lüks ve Yol Vergileri Geçici Komisyonunda görev yapmıştır. Bütçe yılının değiştirilmesi üzerine Kazanç, Hayvanlar, Muamele ve Bina Vergileri kanunlarında değişiklik yapılmasına ve bunlara geçici maddeler eklenmesine dair olan 4750 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin değiştirilmesi ve Eskişehir'de yaptırılacak meskenler hakkında olmak üzere 2 kanun teklifi bulunmaktadır. Milletvekilliğinin yasal olup olmadığı, Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu, Bütçe Kanunu, Eskişehir Belediyesi yıllık raporu, Cumhurbaşkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayındırlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi gibi kurumların bütçeleri, Muhasebe Umumiye Kanunu, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kuruluş ve Memurları Kanunu, Bina Yapımını Teşvik Kanunu, Hasan Saka Hükümetinin programı, Porsuk Barajı inşaatı, akademisyenlerin özlük hakları, Milletvekili Seçim Kanunu, Erzincan'da yapılacak meskenler, Şeker ve Glikoz İstihlak Vergisi, ABD ile yapılan 30 milyon dolarlık kredi antlaşması, Gelir Vergisi Kanun Tasarısı, Devlet Demiryolları ve Liman İşletmelerinin memur ve işçilerinin ücretleri, Vergi Usul Kanunu, Emekli Sandığı Kanun Tasarısı, İhtiyarlık Sigortası Kanunu, İskân Kanunu, Maaş Kanunu, Milletvekili Seçim Kanunu, şeker fiyatlarına yapılan zam dolayısıyla Başbakan hakkında gen soru açılması, Sütlüce'deki patlama, Atina'da sporcularımıza yapılan kötü muamele, Gördes kasabasının taşınması ve Eskişehir'deki selzedeler için yapılacak evler gibi konularda 78 konuşması, 2 yazılı, 11 sözlü sorusu ve 21 takriri vardır.

Kemal Zeytinoğlu'nun ilk milletvekilliğinin son döneminde 5 Mart 1950 tarihinde Eskişehir'de yaşanan sel felaketi Mecliste hararetli tartışmalara yol açmıştır. Havaların birdenbire ısınması ve yağmurların da buna eklenmesi ile dağlardaki karlar erimiş, Porsuk Çayı, Kargın ve Sarısu dereleri taşması sonucu Eskişehir'de 2524 ev yıkılmış, 4 kişinin hayatını kaybetmiş, 1200 ev tedbir amacıyla boşaltılmış ve 28.000 kişinin başka yerlere yerleştirilmişti. Yaşanan bu sel felaketi sonrasında başta Zeytinoğlu olmak üzere Demokrat Parti Eskişehir Milletvekilleri yaşanan felaketten Cumhuriyet Halk Partisi iktidarını sorumlu tutarak, hükümetin Eskişehir başta olmak üzere ülke genelinde takip ettiği su politikasını eleştirmişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı ise Eskişehir'de yaşanan olayın bir doğal afet olduğunu bunun siyaset üstü tutulması gerektiğini savunmuş, Demokrat Partilileri halkın acılarını istismar etmeye çalışmakla suçlamışlardır.

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan milletvekili genel seçiminde Demokrat Parti'den Eskişehir Milletvekili seçilmiştir. IX, X. ve XI. Dönem TBMM'lerde Demokrat Parti adına Eskişehir Milletvekili olarak yer almıştır. IX. Dönem TBMM'de Bayındırlık Komisyonu Başkanı olarak görev yapmıştır. 19, 20 ve 21. Hükümetlerde Bayındırlık Bakanı olarak görev yapmıştır.

IX. Dönem TBMM'de 22.05.1950-09.03.1951 tarihleri arasında görev yapan 19. Hükümet'te (I. Menderes Hükümeti) ve 09.03.1951-17.05.1954 tarihleri arasında görev yapan 20. Hükümet'te (II. Menderes Hükümeti) Nafia Vekili (Bayındırlık Bakanı) olarak yer almış ve Meclis Bayındırlık Komisyonu ve Ulaştırma Komisyonunda görev yapmıştır. 22 Aralık 1950 tarihli Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle Bayındırlık Bakanlığına atanmıştır. Çifteler Çiftliği arazisinin bedelsiz olarak tapuya bağlanması ve Milli Korunma Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesiyle alakalı 2 kanun teklifi vardır. Anıtkabir inşaatı ile çevresine süsleme amaçlı yapılan inan ve hayvan heykelleri, Atatürk Orman Çiftliği, Doğu ve Güneydoğu ovalarının sulanması, İskenderun-İran Karayolu, pek çok vilayette depremzedeler için yapılacak yardımlar ve konutlar, karayolları ve içme suları inşaatları, kalkınma için alınan tedbirler, sulama projeleri, devlet

dairelerinin kira bedelleri ve bunların kamu binalarında toplanma durumları, Bütçe Kanunu, resmi kurumların bütçeleri, sulama kanallarına yapılan zamlar, demiryolları, köprüler, barajlar, limanlar, depremler ev seller nedeniyle afetzedelere yapılacak yardımlar, akarsuların ıslahı, Manyas gölü, Ankara Yenimahalle kanalizasyonu, İstanbul Belediyesi imar işleri, Tekirdağ Tüberküloz Hastanesi inşaatı, Artırma-Eksiltme ve İhale Kanunu gibi konularda 511 tane kanun teklifi veya kararname de yer aldığı, 63 meclis konuşması yaptığı, kendisine yöneltilen sorulara cevap niteliğinde 70 tane yazılı açıklama verdiği ve farklı gerekçelerle Meclis başkanlığına verilen 9 adet tavrı tespit edilmiştir.

X. Dönem TBMM'de 17.05.1954-09.12.1955 tarihleri arasında görev yapan 21. Hükümette (III. Menderes Hükümeti) Nafia Vekili (Bayındırlık Bakanı) olarak yer almıştır. 1955 yılının sonunda DP Grubunun hükümeti tenkit etmesiyle başlayıp bakanların istifası furusuyla 21. Hükümet düşmüştü. DP grubundan şahsi itimat istemesiyle durumu toparlayan Menderes, 4. Kabinesini (22. Hükümet) kurmuştu. Önceki kabineden birçok bakan giremezken bunlar arasında Kemal Zeytinoğlu da vardır. Zeytinoğlu, Meclis Hariciye Encümeni Azası olarak görev yapmıştır. Makine ve Kimya Endüstri Kurumu, Nafia Vekâleti, Milli Müdafaa Vekâleti, Devlet Su İşleri, Devlet Demiryolları, Karayolları, Devlet Havayolları, Orman, Beden Terbiyesi, Hudut ve Sahiller, Devlet Üreme Çiftlikleri, Toprak Mahsulü Ofisi, Vakıflar Umum Müdürlüğü, Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi, İnhisar Umum Müdürlüğü, amme hizmeti, Muvazene-i Umumiye Kanunu, Etibank Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Muhasebe-i Umumiye Kanunu, Merkez Bankası Kanunu, Sümerbank Kanunu, Askerlik Kanunu, Jandarma Kanunu, Damga Resmi Kanunu, Askeri Memnu Mıntıklar Kanunu, Nakdi Tazminat Kanunu, Türk Havayolları Anonim Ortaklığı Kanunu, Ölçüler Kanunu, Karayolları Trafik Sözleşmesi, Karayolları Trafik Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Gelirler Vergisi Kanunu, Devlet Memurlarının aylıkları, Belediyeler Kanunu, Temsil Ödeneği Kanunu, Arazi Vergisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi kamu kurumlarının bütçe kanunları, İstihlak Vergisi, İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarları Kanunu, Petrol Kanunu, Türkiye Vakıflar Bankası, kamu işçilerine ilave tediye, Adıyaman, Sakarya ve Nevşehir vilayetlerinin kurulması, Kırşehir vilayetinin lağvedilmesi, hükümeti borçlanma izni, kamu kurumlarına yer tahsisi, su, yol ve köprü yapımı, yeraltı suları, Almus ve Karakaya barajları, Kuzey Atlantik Paktı'na (NATO) katılım, memurlar hakkında propaganda yasağı, Kefken civarında kıyı emniyeti, bazı askeri teçhizatların Libya ve Ürdün'e hibe edilmesi, Samsun havalimanı, Ankara Kızılay Hastanesi, gümrük işleri, İspanya, Fransa, Amerika, Yunanistan, Romanya, Almanya gibi çok sayıda ülke ile ilişkiler, BM Teşkilatı ile işbirliği antlaşmaları, Milletlerarası Telekomünikasyon Antlaşması, hizmetten çıkarılan bazı askeri deniz taşıtlarının satışı, 3. Dünya Posta Kongresi, Balkan Paktı, Meriç ve Tunca nehirlerinin temizlenmesi, sel baskınları, İstiklal Harbi malullerine verilecek para ödülü, personel maaşları, madeni para basımı, İstanbul Kapalı Çarşı'nın tamir ve ihyası gibi konularda TBMM'de 173 kanun tasarısı, 2 tavrı, 1 sözlü soru, 22 konuşma ve kendisine yöneltilen sorulara cevap veren 14 yazılı açıklaması tespit edilmiştir.

Nafia Vekili (Bayındırlık Bakanı) Kemal Zeytinoğlu, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde benimsenmiş olan Karayolları Genel Müdürlüğüne bağlı devlet yolları, vilâyetlere bağlı il ve köy yolları şeklindeki uygulama yerine bütün karayollarını tek bir rejime, tek bir sisteme bağlanması ve bunların tek elden yönetilmesi gerektiğini savunmuş, köy yollarının Bayındırlık Bakanlığına bağlanması ile bu konudaki ödeneğin daha verimli bir şekilde kullanılabilmesi ileri sürmüştür. İl ve köy yollarının yapım ve bakımı hususundaki bütçe yetersizliğinden kaynaklanan sıkıntıların ortadan kaldırılması konusu Demokrat Parti iktidarında zaman zaman gündeme geldiyse de bu girişimler sonuçsuz kalmıştır.

27 Ekim 1957 tarihinde yapılan 11. Dönem TBMM seçimlerinde 4. Kez DP'den Eskişehir Milletvekili seçilmiştir. Meclis faaliyetleri içerisinde iki yasama yılında Meclis Hariciye Encümeni azası olarak görev yapmıştır. Vakıflar Umum Müdürlüğü, Devlet Denizyolları ve Liman İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti, 1954 yılı

bütçesi, Bankalar Kanunu, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler Enstitüsünün kurulması, devlet kitapları sermayesi, sigorta şirketleri, Tekel Genel Müdürlüğü gibi konularda 16 kanun tasarısı, 1 tane de takrihi bulunmaktadır.

Nafia Bakanlığı yaptığı dönemde yurt dışı temaslarda da bulunmuştur. 1955 yılında Amerika ziyareti esnasında o dönem dünyanın en geniş hidro-elektrik santrallerinin bulunduğu Tennessee vadisindeki tesislerde incelemelerde bulunmuştur. Gazetecilere Türkiye'nin kalkınma programı ve imar faaliyetleri hakkında açıklamalar yapmıştır. Ziyaret sırasında Amerikalı mühendislerin dört ay sürecek çalışmayla ortaya koyacakları, Boğaziçi köprü meselesini de kapsayan İstanbul şehri trafik etüdü mukavelesini 9 Temmuz 1955 tarihinde Türkiye'nin Chicago Başkonsolosluğunda imzalamıştı.

1959 yılında önce Zürih'te, sonra da Londra'da sürdürülen Kıbrıs müzakereleri esnasında Londra görüşmelerinde Türkiye'yi temsil eden Başbakan Adnan Menderes liderliğindeki 17 kişilik heyette yer almıştır. Zürih'te bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ilke olarak kabul edilmiş ancak nihai anlaşma Londra'ya bırakılmıştı. Görüşmeler için Türk heyeti Başbakan Adnan Menderes başkanlığında 17 Şubat 1959'da Türk Hava Yollarına ait bir uçak ile Londra'ya hareket etmiştir. Uçak, Londra yakınlarında yoğun sise maruz kalmış ve pilotaj hatasının etkisiyle Londra'nın 25 mil güneyindeki Gattwik Havaalanı yakınlarında Oakland Park isimindeki ormanlık araziye düşmüştür. Uçakta bulunan 35 kişiden 14'ü hayatını kaybederken Başbakan Adnan Menderes yaralı kurtulmuştur. Hayatını kaybedenler arasında Sinop Milletvekili, Basın-Yayın ve Turizm Vekili Server Somuncuoğlu, Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü, Anadolu Ajansı Genel Müdürü Şerif Arzık, Türk Hava Yolları Genel Müdürü Abdullah Parla gibi isimlerle birlikte Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu da vardır.

İngiliz Hava Kuvvetlerine ait bir uçakla 23 Şubat 1959 tarihinde Ankara'ya getirilen Kemal Zeytinoğlu'nun cenazesi, trenle Eskişehir'e getirilmiştir. Odunpazarı Cami'sinde ikindi namazını müteakip kılınan cenaze namazının ardından cenazesi defnedilmiştir.

Tohum Islah ve Üretme Anonim Şirketi hissedarlarından olan Kemal Zeytinoğlu evli ve 2 çocuk babasıdır. Almanca ve Fransızca bilmektedir. Eskişehir ile özdeşleşmiş olan Kemal Zeytinoğlu'nun hatırası günümüzde Eskişehir merkezde Odunpazarı ilçesindeki Paşa Mahallesi'nde, araç trafiğine kapalı, sadece yayaların kullandığı bir caddeye verilerek yaşatılmaktadır.

Recep BÜYÜKTOLU

KAYNAKÇA

"Ankara Notları", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı: 5, Ağustos 1955, ss. 2-3.

Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşundan Günümüze Hükümetler**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998.

Cumhuriyet, 18 Şubat 1959.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10.0.0-77.507.15.

Erbulut Özgür, Ünişen Yakup, "1950 Yılı Eskişehir Sel Felaketinin Türk Basını ve Türk Siyasetine Yansımaları", **International Social Sciences Studies Journal**, Cilt: 8, Sayı: 105, ss. 4255-4271.

EVŞİLE Mehmet, "Demokrat Parti Döneminde Bayındırlık Faaliyetleri", **History Studies**, Cilt: 13, Sayı: 1, Şubat 2021, s. 241-263.

Hakimiyet, 18 Şubat 1959.

Hürriyet, 18 Şubat 1959.

NEZİROĞLU İrfan, YILMAZ Tuncer, **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Cilt: 2, Ankara, 2013.

TBMM Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, **TBMM Albümü (1920-2010)**, Cilt: 1, Ankara, 2010.

TBMM Arşivi, 1509 Numaralı Zat ve Sicil Dosyası.

TBMM Arşivi, VIII. Dönem TBMM Milletvekili Kemal Zeytinoglu Seçim Mazbatası.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, İkinci birleşim, 11 Kasım 1946 Pazartesi.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 21, Beşinci Birleşim, 16 . XI. 1949 Çarşamba.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 25, Yetmiş ikinci Birleşim, 24.III. 1950 Cuma.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, İkinci birleşim, 11 Kasım 1946 Pazartesi.

TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, Cilt: 21, Beşinci Birleşim, 16 . XI. 1949 Çarşamba.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 25, Yetmiş ikinci Birleşim, 24.III. 1950 Cuma.

21/04/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kemal-zeytinoglu-1911-1959/?pdf=6228> adresinden erişilmiştir